

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
BANKA E SHQIPËRISË
KËSHILLI MBIKËQYRËS

VENDIM
Nr. 37, datë 2.5.2018

PËR

MIRATIMIN E DOKUMENTIT “POLITIKA E MBIKËQYRJES SË SISTEMEVE TË PAGESAVE DHE TË SHLYERJES”

Në bazë dhe për zbatim të nenit 43, shkronja “c” të ligjit nr. 8269, datë 23.12.1997 “Për Bankën e Shqipërisë”, i ndryshuar, nenit 8 dhe 15 të ligjit nr. 133/2013, datë 29.04.2013 “Për sistemin e pagesave”, me propozimin e Departamentit të Sistemeve të Pagesave dhe Kontabilitetit dhe Financës, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë,

VENDOSI:

1. Të miratojë dokumentin “Politika e mbikëqyrjes së sistemeve të pagesave dhe të shlyerjes”, sipas tekstit bashkëlidhur këtij vendimi.
2. Me zbatimin e këtij vendimi ngarkohet Departamenti i Sistemeve të Pagesave, Kontabilitetit dhe Financës.
3. Me hyrjen në fuqi të këtij vendimi, shfuqizohet vendimi nr. 32, datë 30.04.2014 i Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë “Për miratimin e Dokumentit “Politika e Mbikëqyrjes së Sistemeve të Pagesave dhe të Shlyerjes”.
4. Ngarkohet Kabineti i Guvernatorit për publikimin e këtij vendimi në Fletoren Zyrtare të Republikës së Shqipërisë dhe Departamenti i Kërkimeve për publikimin e tij në Buletinin Zyrtar të Bankës së Shqipërisë.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

SEKRETARI

KRYETARI

Elvis ÇIBUKU

Gent SEJKO

DOKUMENTI I BANKËS SË SHQIPËRISË

“POLITIKA E MBIKËQYRJES PËR SISTEMET E PAGESAVE DHE TË SHLYERJES”

“Mbikëqyrja e sistemeve të pagesave dhe të shlyerjes është një funksion i Bankës Qendrore, sipas të cilit, objektivat e sigurisë dhe të efikasitetit promovohen duke monitoruar sistemet ekzistuese dhe të planifikuara, duke i vlerësuar ato kundrejt këtyre objektivave dhe, aty ku është e nevojshme, duke stimuluar ndryshime”.

Përkufizim sipas raportit për “Mbikëqyrjen nga Banka Qendrore të sistemeve të pagesave dhe të shlyerjes”, hartuar nga Komiteti mbi Sistemet e Pagesave dhe të Shlyerjes (CPSS) pranë Bankës për Shlyerje Ndërkombëtare, BIS, maj 2005.

I.	HYRJE	4
II.	PËRGJEGJËSITË E MBIKËQYRJES SË SISTEMIT TË PAGESAVE	5
1.	BAZA LIGJORE.....	5
2.	ROLI MBIKËQYRËS.....	6
3.	OBJEKTIVAT E MBIKËQYRJES.....	7
III.	FUSHA E ZBATIMIT TË MBIKËQYRJES	8
1.	SISTEMET E PAGESAVE.....	9
2.	INSTRUMENTET DHE SHËRBIMET E PAGESAVE.....	11
3.	SISTEMET E SHLYERJES SË TITUJVE DHE KUNDËRPARTITË QENDRORE.....	12
4.	PJESËMARRËSIT DHE NËNPJESËMARRËSIT E SISTEMEVE TË PËRMENDURA MË LART	12
5.	NËNKONTRAKTIM SHËRBIMESH (SI PALË E TRETË) DHE DEPOT/QENDËR TREGËTIMIT.....	13
6.	BANKAT KORRESPONDENTE DHE KUJDESTARE	13
IV.	METODOLOGJIA DHE MJETET E MBIKËQYRJES	14
1.	MJETET	14
2.	METODOLOGJIA.....	15
V.	KOORDINIMI/BASHKËPUNIMI ME AUTORITETET E TJERA	16
	elemente të rëndësishme të Sistemeve të Pagesave dhe të Shlyerjes	17
	Shtojca 1- Dokumentet kryesore të referencës për kryerjen e mbikëqyrjes në elemente të rëndësishme të Sistemeve të Pagesave dhe të Shlyerjes	19
	Shtojca 2 – Parimet për Infrastrukturat e Tregut Financiar (ITF) BIS 2012	22
	Shtojca 3. Matrica e aplikueshmërisë së parimeve në tipologji të ndryshme të infrastrukturës së tregjeve financiare.....	26
	Shtojca 4. Matrica e aplikueshmërisë së parimeve sipas klasifikimit të sistemeve	28

I. HYRJE

Një sistem pagesash i sigurt dhe efikas paraqet rëndësi të veçantë për aktivitetet ekonomike dhe financiare të një vendi dhe është thelbësor për përcimin e politikave monetare dhe ruajtjen e stabilitetit financiar. Gjithashtu, garantimi i një niveli të lartë sigurie për instrumente të ndryshme pagesash përforcon besimin e publikut në monedhën vendase.

Në këtë kuadër, objektivat kryesorë të bankës qendrore në lidhje me stabilitetin financiar dhe monetar, janë të lidhura ngushtë me rolin e këtij institucioni në fushën e sistemeve të pagesave. Sistemi i pagesave – i cili përfshin Infrastrukturat e Tregjeve Financiare (ITF) për transaksionet e pagesave, titujve dhe të derivateve – bashkë me tregjet dhe institucionet financiare, janë në fakt komponentët kryesorë të sistemit financiar. Në këto kushte, një infrastrukturë e besueshme dhe e qëndrueshme për marrëveshjet e pagesave, shlyerjes dhe klerimit është një kusht i rëndësishëm për funksionimin normal të sistemit financiar dhe tregtisë ndërmjet agjentëve ekonomikë.

Banka e Shqipërisë ka luajtur gjithmonë një rol të rëndësishëm në krijimin, konceptimin dhe operimin e sistemeve të pagesave, nëpërmjet funksionit të saj si operator, mbikëqyrës dhe katalizator i këtyre sistemeve. Si pasojë e krizës ndërkombëtare financiare të vitit 2008, shumë vende përforcuan kompetencat e tyre në lidhje me mbikëqyrjen dhe kontrollin e sistemeve të pagesave dhe tregjeve financiare. Në këtë kuadër, Banka e Shqipërisë me synim konsolidimin e mëtejshëm të rolit të saj si mbikëqyrës i sistemit shqiptar të pagesave, ndër të tjera, po ndërmerr hapa konkretë me qëllim që përgjegjësitë dhe veprimtaritë e institucionit të jenë transparente, të qarta dhe të dukshme për subjektet nën mbikëqyrje dhe publikut në përgjithësi.

Struktura dhe fokusi i dokumentit janë bazuar pjesërisht në dokumentin e BQE-së “Kuatridhe i Politikave të Mbikëqyrjes së Eurosistemit (20016)”.-Qëllimi i këtij dokumenti është qartësimi i publikut mbi:

- a) objektivat e mbikëqyrjes së sistemeve të pagesave dhe shlyerjes;
- b) fushën e aplikimit të funksionit mbikëqyrës të kryer nga Banka e Shqipërisë;
- c) aktivitetet e kryera nga Banka e Shqipërisë për përmbushjen e objektivave të mbikëqyrjes;
- d) standardet e mbikëqyrjes të aplikuar në përputhje me rëndësinë e secilit subjekt nën mbikëqyrje;
- e) metodologjinë e mbikëqyrjes së aplikuar nga Banka e Shqipërisë;
- f) bashkëpunimin e Bankës së Shqipërisë me institucione/autoritete të tjera.

Në këtë dokument, termi “sisteme të pagesave dhe shlyerjes” është përdorur si një përkufizim i përgjithësuar si për sistemet pagesave, ashtu edhe për sistemet e shlyerjes së titujve, megjithatë aty ku është e nevojshme, bëhet dallimi midis këtyre sistemeve. Gjithashtu, duke marrë parasysh faktin se instrumentet e pagesave janë pjesë integrale të sistemeve të pagesave në tërësi, ato përfshihen në përkufizimin e mbikëqyrjes së sistemit të pagesave të Bankës Qendrore.

II. PËRGJEGJËSITË E MBIKËQYRJES SË SISTEMIT TË PAGESAVE

1. BAZA LIGJORE

Banka e Shqipërisë ka detyrimin ligjor "të nxisë dhe të mbështesë funksionimin normal të sistemeve të pagesave", pasi ky është një nga objektivat dytësorë dhe një nga detyrat e saj kryesore të përcaktuara në Ligjin nr. 8269, datë 23.12.1997 "Për Bankën e Shqipërisë", të ndryshuar (në vijim referuar si "Ligji për Bankën"); Ligjin nr. 9662, datë 18.12.2006 "Për bankat në Republikën e Shqipërisë"; të ndryshuar (në vijim referuar si Ligji për bankat); dhe në Ligjin nr. 133/2013, datë 29.04.2013 "Për Sistemin e Pagesave" (në vijim referuar si Ligji për Sistemin e Pagesave). Në veçanti, Ligji për Sistemin e Pagesave mbulon tërësisht mbikëqyrjen e sistemit të pagesave dhe shlyerjes, përfshirë edhe instrumentet e pagesave. Ky ligj, së bashku me aktet nënligjore të Bankës së Shqipërisë përcakton rregulla të qarta të cilat normojnë licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen.

Ligji "Për Bankën e Shqipërisë"

Neni 3/2

Banka e Shqipërisë, në përputhje me objektivin e saj kryesor dhe mbi bazën e tregut të brendshëm bankar, nxit dhe mbështet zhvillimin e regjimit dhe të sistemit të këmbimeve valutore, tregun e brendshëm financiar, sistemin e pagesave, si dhe ndihmon në përmirësimin e kushteve monetare e kredituese, në mbështetje të stabilitetit dhe të zhvillimeve ekonomike të vendit.

Neni 3/4, pika (dh)

Një nga detyrat kryesore të Bankës së Shqipërisë është të nxisë funksionimin normal të sistemit të pagesave.

Neni 21

1. Banka e Shqipërisë, në bashkëpunim me bankat e tjera, ka të drejtë të caktojë rregulla dhe procedura për kryerjen e pagesave me instrumente që përdoren si mjete pagese, si dhe për shërbimet mbi transfertat elektronike dhe telegrafike.
2. Banka e Shqipërisë organizon dhe kryen shlyerjen e pagesave me instrumente që përdoren si mjete pagese.
3. Banka e Shqipërisë ka të drejtë të organizojë shërbimin e kleringut të pagesave dhe të letrave me vlerë.
4. Banka e Shqipërisë mbikëqyr sistemin e pagesave në Republikën e Shqipërisë drejtpërsëdrejti ose nëpërmjet subjekteve apo njësisive ndërbankare të krijuara nga ajo për këtë qëllim. Banka e Shqipërisë lehtëson kryerjen e pagesave dhe të likuidimeve efektive ndërmjet bankave dhe shërbimet në pagesa.

Ligji "Për bankat në Republikën e Shqipërisë"

Neni 129, pikat 1 dhe 6: Sistemet elektronike të pagesave

1. Banka e Shqipërisë dhe bankat ose degët e bankave të huaja mund të marrin pjesë në sisteme elektronike pagesash, në përputhje me këtë nen dhe me akte të tjera nënligjore të nxjerra në zbatim të tij.
6. Veprimtaria e sistemeve të pagesave dhe i pjesëmarrësve në to rregullohet nëpërmjet akteve nënligjore të nxjerra nga Banka e Shqipërisë, si dhe marrëveshjeve të lidhura mes Bankës së Shqipërisë dhe subjekteve që ushtrojnë veprimtari bankare në Republikën e Shqipërisë.

Ligji “Për sistemin e pagesave”

Neni 8: Mbikëqyrja dhe rregullimi i sistemeve

1. Banka e Shqipërisë rregullon dhe mbikëqyr sistemet e licencuara, duke miratuar akte nënligjore për këtë qëllim.
2. Banka e Shqipërisë mund të vendosë standarde dhe kërkesa të tjera shtesë mbi operatorët, sistemet, pjesëmarrësit dhe nënpjesëmarrësit.
3. Banka e Shqipërisë dhe Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare, me marrëveshje dypalëshe, përcaktojnë rolin e secilit institucion në lidhje me rregullimin, mbikëqyrjen dhe inspektimin e sistemit të shlyerjes së titujve dhe të shtëpisë së klerimit të titujve.

Neni 9: Kompetenca inspektuese e Bankës së Shqipërisë

1. Me qëllim që të sigurohet dhe të kontrollohet zbatimi i këtij ligji dhe akteve nënligjore të nxjerra në zbatim të tij, punonjës të Bankës së Shqipërisë, si dhe persona të tjerë të kualifikuar, të autorizuar prej saj, mund të inspektojnë ambientet e punës të sistemeve, operatorët, pjesëmarrësit dhe nënpjesëmarrësit, për të kontrolluar llogaritë, regjistrat, dokumentet dhe shkresa të tjera, për të marrë informacion dhe të dhëna prej tyre, si dhe të ndërmarrin veprime të tjera që Banka e Shqipërisë mund të vlerësojë si të nevojshme.
2. Operatorët, pjesëmarrësit dhe nënpjesëmarrësit, vënë në dispozicion të Bankës së Shqipërisë: llogaritë, regjistrat, dokumente dhe shkresa të tjera të kërkuara nga ligji dhe nga aktet nënligjore të nxjerra në zbatim të tij. Operatorët, pjesëmarrësit dhe nënpjesëmarrësit vënë në dispozicion të Bankës së Shqipërisë çdo lloj informacioni dhe të dhënë shtesë, të cilat Banka e Shqipërisë i vlerëson si të nevojshme.

Neni 15: Rregullimi dhe mbikëqyrja e instrumenteve të pagesave

1. Me qëllim që të garantojë sigurinë, mirëfunktionimin dhe eficiencën e tyre, Banka e Shqipërisë mund të rregullojë dhe të mbikëqyrë emetimin dhe përdorimin e instrumenteve të pagesave, si pjesë e sistemit kombëtar të pagesave.
2. Dispozitat e ligjit zbatohen edhe në lidhje me aspekte të rregullimit dhe mbikëqyrjes së instrumenteve të pagesave, aty ku është e përshtatshme.

2. ROLI MBIKËQYRËS

Për të promovuar sigurinë¹ dhe efikasitetin² e sistemit të pagesave, Banka e Shqipërisë aplikon tre lloj përjasjesh, të cilat nuk përjashtojnë, por plotësojnë njëra-tjetrën, atë të:

- a) *Operatorit*. Si operator i drejtpërdrejtë i sistemeve të pagesave në Republikën e Shqipërisë, Banka e Shqipërisë disponon mjete të mjaftueshme për të përcaktuar nivelin e sigurisë dhe efikasitetit të sistemeve.
- b) *Mbikëqyrjes*. Edhe pse përgjegjësia kryesore për efikasitetin dhe sigurinë e sistemit mbetet operatori i sistemit (subjekt privat apo BSH-ja), Banka e Shqipërisë luan një rol jetik për të siguruar që sistemet dhe infrastrukturat e tyre të jenë në përputhje me standardet e aplikueshme të mbikëqyrjes. Për të arritur këtë, Banka e Shqipërisë kryen veprimtari mbikëqyrëse të përshkruara brenda këtij dokumenti (politikash), si dhe të parashikuara në kuadrin ligjor dhe rregullativ shqiptar në lidhje me sistemet e pagesave dhe të shlyerjes.

¹ **Siguria** është administrimi i të gjitha llojeve të rreziqeve të cilat mund të kenë një ndikim negativ mbi funksionimin e rregullt të sistemeve të pagesave.

² **Efikasiteti** është aftësia e një sistemi për të ofruar shërbime të cilat janë praktike për përdoruesit dhe të dobishme për tregjet financiare të ekonomisë në tërësi.

c) *Katalizatorit ose lehtësuesit.* Banka e Shqipërisë, në rolin e saj të katalizatorit apo lehtësuesit, punon vazhdimisht për të mbështetur zhvillimin e tregjeve financiare dhe të pagesave me qëllim rritjen e efikasitetit dhe besueshmërisë së këtyre tregjeve dhe infrastrukturave përkatëse. Për të përmbushur këtë objektiv, Banka e Shqipërisë shfrytëzon ekspertizën e saj në fushën e sistemeve të pagesave dhe e ndan atë me aktorët e tregut nëpërmjet konsultimeve të rregullta dhe takimeve të koordinuara me përfaqësues të sektorit privat dhe publik. Komiteti Kombëtar i Pagesave dhe kryesimi i këtij komiteti nga ana e Bankës së Shqipërisë, është një shembull për sa më sipër. Në kuadrin e zhvillimeve të reja në sistemin e pagesave dhe me synimin për të përmbushur objektivat e saj afatmesme, Banka e Shqipërisë synon të përmirësojë strukturën dhe rolin e Komitetit Kombëtar të Pagesave. Për më tepër, Banka e Shqipërisë nxit zhvillimet në fushën e pagesave në Shqipëri përmes publikimeve dhe studimeve të ndryshme.

Për sa i përket aktiviteteve mbikëqyrëse, roli i Bankës së Shqipërisë në lidhje me sistemet e pagesave dhe të shlyerjes, merr drejtimet kryesore të mëposhtme:

- a) monitorimin e zhvillimeve në fushën e sistemeve të pagesave dhe të shlyerjes, për të vlerësuar gamën e rreziqeve ndaj të cilave mund të jenë të ekspozuara sistemet dhe niveli i efikasitetit që mund të arrihet. Për këtë qëllim, Banka e Shqipërisë ndërmerr një aktivitet specifik hulumtimi mbi zhvillimet e reja në infrastrukturën e sistemit të pagesave;
- b) përcaktimin e parimeve dhe standardeve të mbikëqyrjes për ndërtimin dhe funksionimin e sigurt dhe efikas të sistemeve të pagesave dhe të shlyerjes. Këto standarde sigurojnë një qasje transparente, duke siguruar kushte të barabarta konkurrimi midis të gjitha sistemeve të mbikëqyrura;
- c) analizimin e të dhënave dhe informacioneve mbi aktivitetin e sistemeve me anë të raportimeve, inspektimeve në vend (*on-site*) ose në distancë (*off-site*) dhe takimeve të rregullta dhe/ose *ad-hoc* me operatorët e sistemit;
- d) vlerësimin e përputhshmërisë me këto parime dhe standarde të sistemeve të administruara nga vetë Banka e Shqipërisë apo nga operatorë privatë;
- e) kryerjen e aktiviteteve pasuese (*follow-up*) si fazë e mëtejshme e vlerësimit të sistemit;
- f) përmirësimin e transparencës së rregullave, marrëveshjeve, shërbimeve, të termave dhe të kushteve, të cilat lidhen me sigurinë e instrumenteve të pagesave.

3. OBJEKTIVAT E MBIKËQYRJES

Funksioni i mbikëqyrjes së sistemeve të pagesave synon:

a) të ruajë sigurinë e sistemit të pagesave duke u kërkuar subjekteve të mbikëqyrura të identifikojnë rreziqet dhe të marrin masat e nevojshme për të shmangur gabime në ndërtimin dhe funksionimin e sistemeve. Në veçanti, është e rëndësishme për të siguruar:

- plotësinë e kuadrit ligjor dhe rregullativ që duhet të përcaktojnë qartë, mes të tjerash, rregullat e operimit të cilat e bëjnë të mundshëm funksionimin e vazhdueshëm dhe të qetë të këtyre sistemeve; dhe,

- administrimin e drejtë dhe minimizimin e rreziqeve ligjore, të likuiditetit, të kreditit, operacionale etj., që rrjedhin nga përdorimi i sistemeve të pagesave dhe shlyerjes si për pjesëmarrësit, ashtu edhe për sistemet e tjera të ndërlidhura brenda ose jashtë vendit.

b) të arrijë një nivel të kënaqshëm efikasiteti të sistemit të pagesave, duke nxitur:

- zhvillimin e sistemit të pagesave, në përputhje me evolucionin e tregut financiar, me integrimin ekonomik global dhe në përgjigje të nevojave të pjesëmarrësve dhe më në përgjithësi të përdoruesve,
- automatizimin në përdorimin dhe përpunimin e instrumenteve të pagesave,
- ndërveprimin me sistemet e tjera (i rëndësishëm sidomos për sistemet e pagesave me vlerë të madhe),
- transparencën e çmimeve për shërbimet e pagesave duke u bazuar në kostot e mbartura,
- transparencën e plotë të rregullave operative të sistemeve të pagesave dhe shlyerjes, si dhe të të drejtave dhe detyrimeve të pjesëmarrësve dhe përdoruesve të sistemeve,
- përdorimin e standardeve të përbashkëta për instrumentet dhe shërbimet e pagesave. Kjo mundëson një përdorim të gjerë për të shfrytëzuar efektet e rrjetit, duke siguruar një shkallë të lartë sigurie.

Banka e Shqipërisë, duke ndjekur praktikën më të mira ndërkombëtare, përkthen objektivat e saj mbikëqyrëse në standarde dhe kërkesa specifike me të cilat duhet të përputhen sistemet shqiptare të pagesave. Intensiteti në aplikimin e standardeve të mbikëqyrjes ndryshon në bazë të rëndësisë së subjekteve të mbikëqyrura.

III. FUSHA E ZBATIMIT TË MBIKËQYRJES

Qëllimi i mbikëqyrjes së Bankës së Shqipërisë udhëhiqet nga objektivat e institucionit për të promovuar sigurinë dhe efikasitetin e sistemit të pagesave. Brenda këtyre kufijve, shtrirja dhe intensiteti i mbikëqyrjes mund të ndryshojë me kalimin e kohës në bazë të evolucionit të infrastrukturës së tregut financiar, për të marrë parasysh të gjitha elementet që mund të dëmtojnë funksionimin normal të sistemit të pagesave.

Fusha e mëposhtme e zbatimit është përcaktuar në përputhje me praktikën më të mira ndërkombëtare dhe identifikon llojet e ndryshme të subjekteve, si dhe instrumentet me interes për funksionin mbikëqyrës.

Mbikëqyrja e sistemeve të pagesave dhe të shlyerjes nga Banka e Shqipërisë, zbatohet për:

a) sistemet e pagesave të cilat:

- janë në pronësi dhe operohen nga Banka e Shqipërisë,
- janë në pronësi dhe operohen nga një subjekt privat dhe kryejnë shlyerjen e fondeve dhe të titujve nëpërmjet llogarive pranë Bankës së Shqipërisë (shlyerje

- nëpërmjet parasë së Bankës Qendrore), ose nëpërmjet llogarive bankare tregtare (shlyerje nëpërmjet parasë së bankave tregtare).
- b) sistemet e shlyerjes së titujve dhe kundërpartitë qendrore (në bashkëpunim me Autoritetin e Mbikëqyrjes Financiare);
 - c) elementet e sistemeve të pagesave të cilat konsiderohen me rëndësi nga Banka e Shqipërisë;
 - d) pjesëmarrësit dhe nënpjesëmarrësit e sistemeve;
 - e) ofruesit e shërbimeve (si palë të treta) ose nënkontraktorët të cilët ofrojnë shërbime të rëndësishme operacionale për sistemet, si p.sh infrastrukturën IT;
 - f) instrumentet dhe shërbimet e pagesave;
 - g) bankat korrespondente dhe kujdestare;

1. SISTEMET E PAGESAVE

Sistemet e Pagesave me vlerë të madhe konsiderohen si baza e infrastrukturës së tregjeve financiare në një ekonomi, dhe si të tilla paraqesin një rëndësi të veçantë për stabilitetin e këtyre tregjeve dhe aktivitetit ekonomik në përgjithësi. Nga ana tjetër, sisteme me vlerë të vogël përdoren gjerësisht për pagesa midis individëve dhe bizneseve. Në këtë kuadër, edhe pse shumë prej sistemeve me vlerë të vogël nuk paraqesin rëndësi sistemike, këto sisteme luajnë një rol të qenësishëm në lidhje me sigurinë dhe efikasitetin e sistemit financiar në tërësi dhe besimin e qytetarëve në monedhën vendase.

Për sa më sipër, mbikëqyrja e sistemeve të pagesave është tejet e rëndësishme për ruajtjen e sigurisë, efikasitetit dhe qëndrueshmërisë të këtyre sistemeve. Megjithatë, bazuar në praktikën më të mira ndërkombëtare intensiteti dhe parimet mbikëqyrëse në zbatim duhet të aplikohen proporcionalisht me aktivitetin e tyre dhe rreziqet e mbartura me qëllim ruajtjen e një balance midis sigurisë dhe zhvillimit në terma të efikasitetit.

Në këtë kushte, Banka e Shqipërisë për përcaktimin e parimeve mbikëqyrëse në sisteme të ndryshme, bazuar në praktikën e Bankës Qendrore Evropiane, bazohet në klasifikimin e sistemeve sipas rëndësisë sistemike që ato paraqesin (shih hapësirën informative në vijim). Në bazë të klasifikimit të sistemeve të pagesave Banka e Shqipërisë do të zbatojë për sistemet e pagesave me rëndësi sistemike parimet e përcaktuara në rregulloren e Bankës Qendrore Evropiane (ECB/2014/28) “Mbi kërkesat e mbikëqyrjes për sistemet me rëndësi sistemike”³ dhe të cilat zbatohen nga ana e Bankës së Shqipërisë nëpërmjet akteve nënligjore⁴ në zbatim të ligjit për Sistemin e Pagesave”.

Nga ana tjetër për sistemet me rëndësi josistemike, të cilat janë kryesisht sisteme me vlerë të vogël, Banka e Shqipërisë, bazuar dhe në politikën e mbikëqyrjes për sistemet me vlerë të vogël të BQE-së⁵, do të zbatojë një pjesë të parimeve të Bankës Ndërkombëtare

³ https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/oj_jol_2014_217_r_0006_en_txt.pdf

⁴ Rregullore 82/2015, datë 04.11.2015 "Për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e operatorëve të sistemeve të pagesave dhe shtëpive të klerimit të pagesave", dhe të manualit "Për mbikëqyrjen e sistemeve të pagesave të operuara nga Banka e Shqipërisë" i miratuar me urdhër të Zëvendësguvernatorit të Parë nr. 2078, datë 26.04.2017

⁵ https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/Revised_oversight_framework_for_retail_payment_systems.pdf

për Rregullim, “Parimet për Infrastrukturën Financiare” (2012), sipas shtojcës 4 të këtij dokumenti dhe akteve nënligjore të Bankës së Shqipërisë.

Hapësirë informative. Mbi kriteret e klasifikimit të sistemeve të pagesave sipas rëndësisë sistematike

Rëndësia e një sistemi pagesash vlerësohet bazuar në tregues sasior dhe cilësor të cilët diktojnë madhësinë e aktivitetit të tregut, përqendrimin e këtij aktiviteti në tregun në të cilin operon, rëndësinë e aktivitetit në veprimtarinë ndërkufitare, dhe shërbimet e shlyerjes të cilat sistemi ofron për infrastruktura të tjera të tregjeve financiare.

Më konkretisht që një sistem të konsiderohet me rëndësi sistematike duhet:

- 1) të zbatojë parimin e përfundimit të shlyerjes dhe të jetë krijuar sipas përkufizimeve të Ligjit për Sistemin e Pagesave në lidhje me sistemet dhe shtëpitë e klerimit të pagesave.
- 2) të plotësojë të paktën dy nga kriteret e mëposhtme brenda një viti kalendarik:
 - vlera mesatare ditore e pagesave të procesuara është mbi 1,300 miliardë lekë ose ekuivalentin e kësaj shume në valutë;
 - aktiviteti i sistemit në tregun në të cilin operon përmbush kushtet e mëposhtme:
në rastet e sistemeve të cilat operojnë në nivel ndërkufitar, aktiviteti i tyre në një monedhë të përdorur gjerësisht në nivel tregu të përbashkët, përmbush një nga kriteret e mëposhtme:
 - zë të paktën 15% të vëllimit total të pagesave në nivel tregu të përbashkët (si për shembull Bashkimi Evropian),
 - zë të paktën 5% të vëllimit total të pagesave ndërkufitare në këtë treg,
 - zë të paktën 75% të vëllimit total të pagesave në shtetin në të cilin operon;*në rastin e sistemeve të cilat kanë aktivitet brenda territorit të Republikës së Shqipërisë aktiviteti i tyre zë të paktën 75 % të tregut:*
 - aktiviteti i tij ndërkufitar (p.sh. pjesëmarrësit në një vend tjetër nga ai i operatorit të sistemit dhe/ose lidhjet ndërkufitare me sistemet e tjera të pagesave) përfshin pesë ose më shumë vende të Bashkimit Evropian dhe gjeneron një minimum prej 33% të vëllimit total të pagesave në monedhën e përbashkët të procesuara nga sistemi;
 - përdoret për shlyerjen e pozicioneve të krijuara nga infrastrukturat e tjera të tregjeve financiare.

Vlen të theksohet se, në linjë edhe me politikat e BQE-së⁶, një sistem pagesash me vlerë të madhe pavarësisht klasifikimit të tij duhet të respektojë parimet mbikëqyrëse të sistemeve me rëndësi sistematike. Nga ana tjetër, në rastin kur një sistem pagesash me vlerë të vogël nuk përmbush kriteret e sipërcituara, por aktiviteti i tij zë 25% ose më shumë të tregut në të cilin operon ai klasifikohet si “Sistem Pagesash me Vlerë të Vogël me Rëndësi Domethënëse”, ndërkohë sistemet të cilat nuk përmbushin asnjë nga këto kriteret klasifikohen si “Sisteme të Tjera Pagesash”.

Në Shqipëri operojnë dy sisteme pagesash, të cilat administrohen, rregullohen dhe mbikëqyren nga Banka e Shqipërisë:

⁶ Metodologjia e vlerësimit të sistemeve me rëndësi sistematike.

https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/Assessment_methodology_for_payment_systems.pdf

- 1) **AIPS** (sistemi shqiptar i pagesave ndërbankare) është një sistem shlyerjeje bruto në kohë reale (RTGS), i cili ekzekuton të gjitha pagesat ndërbankare me vlerë të madhe.
- 2) **AECH** (sistemi i klerimit me vlerë të vogël, deri në 1.5 milionë lekë) - është një sistem elektronik kleringu që mundëson: a) shkëmbimin e *file*-ve të instruksioneve të pagesave midis pjesëmarrësve; b) llogaritjen e pozicioneve shumëpalëshe neto; dhe c) dërgimin e një instruksioni shlyerjeje neto në sistemin AIPS.

Nga ana tjetër, me liberalizimin e tregut të sistemeve të pagesave si rrjedhojë e miratimit të ligjit për Sistemin e Pagesave, spektri i veprimit të funksionit mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë shtrihet dhe tek operatorët privatë të sistemeve të pagesave. Në këtë kuadër, Banka e Shqipërisë me qëllim mbikëqyrjen e këtyre sistemeve, do të bazohet në klasifikimin e sistemeve sipas rëndësisë sistemike që ato paraqesin, bazuar në kriteret e sipërcituara.

Për më shumë, me qëllim zbatimin me efikasitet të mbikëqyrjes së sistemeve të pagesave, dhe rritjen e transparencës në këtë proces, Banka e Shqipërisë, do të kryejë ushtrimet përkatëse për klasifikimin e sistemeve nën mbikëqyrje dhe rezultatet do të publikohen.

2. INSTRUMENTET DHE SHËRBIMET E PAGESAVE.

Instrumentet e pagesave (në formë *letër* dhe *elektronike*) në Shqipëri përfshijnë, por nuk kufizohen vetëm në: kartat e pagesës (debiti dhe krediti), transfertat e kreditit, debitimit direkt dhe çeket. Banka e Shqipërisë, bazuar në nenin 15 të Ligjit për Sistemin e Pagesave, mund të rregullojë dhe të mbikëqyrë emetimin dhe përdorimin e tyre, duke i konsideruar ato si pjesë të sistemit kombëtar të pagesave, me qëllim që të garantojë sigurinë, mirëfunksionimin dhe efikasitetin e tyre.

Në këto kushte vlen të theksohet se, edhe pse rreziqet që përfshihen në përdorimin e instrumenteve të pagesave, nuk janë konsideruar me rëndësi sistemike për sistemin e pagesave, siguria dhe efikasiteti i tyre përbëjnë faktorë të rëndësishëm për ruajtjen e besimit në monedhën vendase dhe promovimin e një ekonomie efikase. Funksionimi i mirë i instrumenteve të pagesave lehtëson veprimtarinë tregtare dhe, në këtë mënyrë, mirëqenien. Rregullorja e Bankës së Shqipërisë "Për instrumentet e pagesave elektronike"⁷ përcakton standardet e transparencës ndaj konsumatorëve në lidhje me kushtet, rregullat dhe procedurat për pagesat e kryera duke përdorur instrumentet e pagesave elektronike në Republikën e Shqipërisë.

Për më tepër, bazuar në strategjinë e saj afatmesme, Banka e Shqipërisë synon të krijojë infrastrukturën e duhur dhe të përshtatë skemat e instrumenteve të pagesave, nga këndvështrimi rregullator dhe teknik, rregullave dhe parimeve të parashtruara për instrumentet e pagesave, në kuadër të projektit SEPA. Kështu, standardet për

⁷ Rregullorja "Për instrumentet e pagesave elektronike" miratuar me vendimin e Këshillit Mbikëqyrës nr.11, datë 06.02.2008, e ndryshuar.

mbikëqyrjen e instrumenteve të pagesave të SEPA-s, të zhvilluara nga Eurosistemi, do të shërbejnë si udhërrëfyes për funksionin mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë.

Vlen të theksohet se parimet e sipërcituara do të konsiderohen si komplementare të Direktivës (EU) 2015/2366 “Për shërbimet e pagesave në tregun e brendshëm” dhe Direktivës 2009/110/EC “Për Paranë Elektronike” për të cilat Banka e Shqipërisë po ndërmerr hapa të mëtejshëm në kuadër të përafrimit të legjislacionit vendas me atë të BE-së.

Në zbatim të mbikëqyrjes së instrumenteve të pagesave, ashtu si dhe në nivel Bashkimi Evropian, bashkëpunimi midis mbikëqyrjes (*supervision*) së institucioneve bankare dhe financiare jobanka dhe mbikëqyrjes (*oversight*) të sistemeve të pagesave është tejet domethënëse. Për sa më sipër Banka e Shqipërisë, gjithnjë e më shumë po intensifikon bashkërendimin e veprimtarisë së dy funksioneve të sipërcituara.

3. SISTEMET E SHLYERJES SË TITUJVE DHE KUNDËRPARTITË QENDRORE

Sistemet e Shlyerjes së Titujve (SST), Kundërpartitë Qendrore (KPQ), Depozitar Qendror i Titujve (DQT), si dhe Depot e Tregtimit (DT), janë komponentët kryesorë të sistemit financiar. Licencimi dhe mbikëqyrja e SST-ve dhe KPQ-ve, është kompetencë e Bankës së Shqipërisë në bashkëpunim të ngushtë edhe me Autoritetin e Mbikëqyrjes Financiare (AMF).

Banka e Shqipërisë, bazuar në nenin 21 të Ligjit për Bankën, gëzon një rol kryesor në klerimin dhe rregullimin e transaksioneve të titujve me qëllim rritjen e efikasitetit dhe reduktimin e rreziqeve. Gjithashtu, me miratimin e Ligjit për Sistemin e Pagesave, Banka e Shqipërisë u mandatua që në bashkëpunim me Autoritetin e Mbikëqyrjes Financiare të rregullojë, të licencojë dhe të mbikëqyrë sistemet e shlyerjes së titujve dhe shtëpitë e klerimit të titujve, duke nënkuptuar kështu edhe Kundërpartitë Qendrore⁸. Në këto kushte, Banka e Shqipërisë, në bashkëpunim me Autoritetin e Mbikëqyrjes Financiare, rregullon, mbikëqyr, kontrollon dhe inspekton (në vend dhe në distancë), Sistemet e Shlyerjes së titujve dhe Kundërpartitë Qendrore. Boshti kryesor për krijimin e kuadrit rregullativ për rregullimin dhe mbikëqyrjen e këtyre operatorëve, publikë dhe privatë, nga ana e Bankës së Shqipërisë do të jenë Parimet e Bankës Ndërkombëtare për Rregullim për Infrastrukturën e Tregut Financiar, prill 2012, si dhe amendimet e këtij dokumenti në të ardhmen.

4. PJESËMARRËSIT DHE NËNPJESËMARRËSIT E SISTEMEVE TË PËRMENDURA MË LART

⁸ Bazuar në nenin 5, shkronja “r” të ligjit “Për Sistemin e Pagesave”, përkufizimi i shtëpive të klerimit parashikon gjithashtu që “përlllogaritje dhe/ose pozicione të tilla mund të bazohen në faktin që shtëpia e klerimit është blerës për çdo shitës dhe shitës për çdo blerës në një grup të specifikuar transaksionesh financiare”, duke nënkuptuar kështu sipas përkufizimeve të BQE-së veprimtarinë e Kundërpartive Qendrore.

Banka e Shqipërisë, bazuar në nenin 8, pika 2 e Ligjit për Sistemin e Pagesave, gëzon të drejtën që përveç operatorëve të sistemit të vendosë standarde si dhe kërkesa të tjera shtesë tek pjesëmarrësit dhe nënpjesëmarrësit e sistemeve, kur ata konsiderohen si të rëndësishëm për aktivitetin e sistemit në të cilin janë pjesëmarrës. Përcaktimi i standardeve dhe kërkesave për pjesëmarrësit dhe nënpjesëmarrësit do të ketë si objektiv ruajtjen e qëndrueshmërisë, sigurisë dhe efikasitetit të sistemeve të pagesave dhe të shlyerjes. Me përkufizimin e pjesëmarrësit sipas Ligjit për Sistemin e Pagesave nënkuptohet Banka e Shqipërisë, një bankë qendrore e huaj, një bankë tregtare, një institucion financiar, një institucion i huaj i ngjashëm me bankat dhe institucionet financiare, një agjent shlyerës, një operator, një autoritet publik, vendas apo ndërkombëtar, ose një sistem. Ndërkohë që, nënpjesëmarrës është personi juridik, i cili ka marrëdhënie kontraktuese me një pjesëmarrës në një sistem, i cili ekzekuton urdhër-transfertat, duke i mundësuar në këtë mënyrë personit juridik, kalimin e tyre nëpërmjet sistemit.

5. NËNKONTRAKTIM SHËRBIMESH (SI PALË E TRETË) DHE DEPOT/QENDËR TREGËTIMIT

Sistemet e pagesave dhe të shlyerjes mund të kontraktojnë palë të treta ose të nënkontraktojnë (*outsource*) një pjesë të operacioneve të tyre, si për shembull infrastrukturën e IT-së, pranë një ofruesi shërbimesh (nënkontraktues), i cili luan një rol të rëndësishëm në funksionimin e rregullt të sistemeve të tilla. Në këtë kontekst, parimi themelor i Bankës së Shqipërisë është se “*sistemi mban përgjegjësi të plotë për çdo aktivitet relevant për funksionimin e sistemit të dhënë me nënkontraktim palëve të treta*”, duke përfshirë përgjegjësinë për të siguruar se ofruesi i shërbimit operon në përputhje me politikën e mbikëqyrjes së bankës qendrore (modeli i mbikëqyrjes së tërthortë).

Aktivitetet e mbikëqyrjes së drejtpërdrejtë nga Banka e Shqipërisë ndaj palëve të treta ofruese të shërbimeve – si për shembull depot e tregtimit (*trade repositories*) - mund të justifikohen me rëndësinë që ato kanë në treg; ky mund të jetë rasti i një pale të tretë, i cili ofron shërbime thelbësore për disa sisteme me rëndësi sistemike. Vendimi i Bankës së Shqipërisë për të aplikuar modelin e "mbikëqyrjes së drejtpërdrejtë" do të ndërmerret dhe do të justifikohet mbi bazën e shqyrtimit individual për secilin rast ose çështje.

6. BANKAT KORRESPONDENTE DHE KUJDESTARE

Një bankë korrespondente është një institucion financiar, i cili ofron shërbime në emër të një institucioni tjetër financiar, të ngjashëm ose jo. Bankat korrespondente përdoren nga bankat vendase për shërbime të lidhura me transaksione të iniciuara në monedhë të huaj, duke vepruar kështu si agjent për një bankë vendase. Ato lejojnë shlyerjen e pagesave përtej kufijve shtetërorë dhe monetarë.

Një bankë kujdestare është një institucion financiar, i cili mban titujt për llogari të klientëve të saj dhe ofron shërbime të lidhura me to.

Përvoja ndërkombëtare, thekson rëndësinë e institucioneve të mësipërme në marrëveshjet e pagesave dhe shlyerjes në ekonomi, si dhe rreziqet që ato mbartin (si p.sh. rreziqet financiare dhe operacionale për shkak të përqendrimit të qarkullimit të pagesave dhe shlyerjes në vetëm disa banka të mëdha, apo rreziqet e kreditit dhe të likuiditetit të mbartura nga një bankë e vetme e cila vepron edhe si sistem pagesash dhe shlyerjeje). Në këtë kuadër, interesi i bankave qendrore për monitorimin e këtyre rreziqeve është intensifikuar.

IV. METODOLOGJIA DHE MJETET E MBIKËQYRJES

1. MJETET

Banka e Shqipërisë ka përgjegjësinë dhe detyrimin të mbikëqyrë të gjitha aspektet e ndryshme të cilat mundësojnë funksionimin e rregullt të sistemeve të pagesave dhe shlyerjes dhe si Infrastrukturat e Tregut Financiar brenda Republikës së Shqipërisë. Banka e Shqipërisë kryen rolin e saj në zhvillimin dhe mbikëqyrjen e sistemeve të pagesave në përputhje me praktikatat më të mira ndërkombëtare.

Departamenti i Sistemeve të Pagesave dhe i Kontabilitetit dhe Financës synon të intensifikojë bashkëpunimin me Departamentin e Mbikëqyrjes për të arritur një mbikëqyrje të saktë, të drejtë dhe transparente të sistemit të pagesave. Më në detaje, duke marrë parasysh se në spektrin e zbatimit të mbikëqyrjes së sistemeve të pagesave bëjnë pjesë pjesëmarrësit dhe nënpjesëmarrësit e sistemeve (banka dhe institucione financiare jobanka), bankat korrespondente dhe kujdestare, si dhe shërbimet e pagesave që ofrohen nga institucione bankare dhe financiare jobanka, bashkëpunimi midis këtyre dy funksioneve merr një rëndësi të veçantë. Megjithatë, vlen të theksohet se mbikëqyrja e sistemeve të pagesave (*oversight*) mbi subjektet e sipërcituara ushtrohet mbi sistemet dhe mbi rreziqet e lidhura me operimin e tyre, në kuadër të rëndësisë dhe të sigurisë së këtyre sistemeve. Ndërkohë që mbikëqyrja bankare (*supervision*) lidhet me ushtrimin e këtij funksioni ndaj institucionit (bankë apo jobankë) dhe ndaj rreziqeve të lidhura me rrjedhën e funksionimit të aktiviteteve të institucionit në tërësi.

Gjithashtu, bazuar në rëndësinë e bashkëpunimit ndërinstitucional, është i nevojshëm një bashkëpunim i ngushtë mes Bankës së Shqipërisë dhe Autoritetit të Mbikëqyrjes Financiare në lidhje me rregullimin, mbikëqyrjen dhe inspektimin e sistemeve të shlyerjes së titujve dhe shtëpive të klerimit të titujve. Ekspozimi ndaj rreziqeve të infrastrukturave të nevojshme për klerimin dhe shlyerjen e titujve nga njëra anë, ndikon drejtpërdrejt në sigurinë dhe efikasitetin e sistemeve të pagesave dhe të shlyerjes (nëse marrim parasysh faktin se ekzekutimi i një transaksioni me tituj lidhet gjithmonë me një veprim me para fizike), ndërkohë që nga ana tjetër ndikon në tregtimin, regjistrimin, identifikimin dhe kryerjen e transaksioneve me tituj. Në këto kushte, bashkërendimi i veprimeve midis dy autoriteteve paraqet një rëndësi të veçantë në kuadër të përmbushjes së funksioneve të tyre me efikasitet.

Banka e Shqipërisë kryen mbikëqyrjen e sistemit të pagesave nëpërmjet:

- a) *përcaktimit dhe vendosjes së standardeve për licencimin dhe mbikëqyrjen* – kuadri rregullativ vendas përbëhet nga standarde kombëtare dhe ndërkombëtare dhe rekomandime të miratuara nga ana e BSH-së;
- b) *diskutimit me operatorin* në rast ndryshimesh të mëdha në hartimin/ndërtimin dhe rregulloret operacionale të sistemit *dhe marrëveshjet për hapa të mëtejshëm*. Në veçanti, Banka e Shqipërisë verifikon paraprakisht përputhjen e ndryshimeve të propozuara me standardet e mbikëqyrjes. Pasi ndryshime të tilla të jenë aplikuar, Banka e Shqipërisë do të kryejë një vlerësim të plotë mbi ndikimin e këtyre ndryshimeve;
- c) *marrjes së informacionit* (publik dhe konfidencial) – Banka e Shqipërisë zotëron të drejtën ligjore për të kërkuar informacion dhe/ose për të kryer inspektime në ambientet e subjekteve të mbikëqyrura për të: (a) marrë informacionin dhe të dhënat e nevojshme; (b) kontrolluar llogaritë, librat, dokumentet dhe të dhëna të tjera; (c) ndërmarrë veprime të cilat konsiderohen të nevojshme ose të këshillueshme nga Banka e Shqipërisë;
- d) *aplikimi i sanksioneve dhe/ose kufizimeve të aktivitetit*– Banka e Shqipërisë ka të drejtën ligjore për të imponuar sanksione, gjopa, rekomandime, urdhra pezullimi, revokimin e licencës etj., në përputhje me qëllimet e saj mbikëqyrëse.

2. METODOLOGJIA

Banka e Shqipërisë kryen mbikëqyrjen e sistemeve të pagesave përmes tre fazave, atë të: (i) monitorimit, (ii) vlerësimit, dhe (iii) nxitjes së ndryshimeve. Në secilën prej këtyre fazave, Banka e Shqipërisë fokusohet në rreziqet potenciale që vijnë nga krijimi dhe operimi i sistemit dhe vepron për të eliminuar ose zvogëluar rreziqe të tilla, ndërkohë që promovon efikasitetin e tij.

Monitorimi. Në mënyrë që të kryejë mbikëqyrje efektive, Banka e Shqipërisë duhet të kuptojë karakteristikat dhe funksionimin e sistemit të pagesave dhe shlyerjes nën mbikëqyrje. Për këtë qëllim, Banka e Shqipërisë ka nevojë për një sërë informacionesh, të natyrës sasiore dhe cilësore. Burimet e informacionit janë, ndër të tjera, dokumentacioni zyrtar i sistemit, raportet periodike ose *ad hoc* mbi aktivitetin e sistemit dhe raportet e brendshme të sistemit (p.sh. raportet e auditimit të brendshëm). Për më tepër, inspektimi në vend dhe në distancë, si dhe takimet dy ose shumëpalëshe mund të jenë mjete të rëndësishme për të krijuar një panoramë më të plotë.

Vlerësimi. Është faza e dytë e aktivitetit mbikëqyrës mbi sistemet e pagesave dhe shlyerjes. Kjo fazë synon të vlerësojë sistemet nën mbikëqyrje; kur procesi i vlerësimit mbaron, atëherë nxirren përfundime në lidhje me përputhjen e sistemit me kërkesat e politikave të mbikëqyrjes dhe standardet në fuqi.

Nxitja e ndryshimeve. Mbas aktivitetit të vlerësimit, Banka e Shqipërisë merr masa dhe nxit ndryshime, në rastet kur konstaton se sistemet e pagesave dhe shlyerjes nuk kanë një shkallë të mjaftueshme të sigurisë dhe efikasitetit. Në mënyrë që të nxisë ndryshime, Banka e Shqipërisë ka në dispozicion një grup mjetesh, duke filluar nga bindja morale

dhe deri tek sanksionet ose revokimi i licencës. Forma e ndërhyrjes do të varet nga rrethanat konkrete, të vlerësuara mbi bazën e shqyrtimit individual për secilin rast ose çështje.

V. KOORDINIMI/BASHKËPUNIMI ME AUTORITETET E TJERA

Bashkëpunimi/koordinimi është një mjet i rëndësishëm për të siguruar një mbikëqyrje efikase sa herë që subjektet e mbikëqyrura (*overseen*) kontrollohen nga autoritete të ndryshme (p.sh, një kundërparti qendrore e cila mbikëqyret edhe si një bankë) ose kur një subjekt i mbikëqyruar ofron shërbime të pagesave në juridiksione të ndryshme. Një bashkëpunim/koordinim i ngushtë midis autoriteteve të interesuara, është thelbësor për të kontribuar në një strategji të përbashkët, e cila do të adresojë reduktimin e rrezikut, dhe për të ndihmuar në promovimin e stabilitetit të sistemit financiar.

Për këtë qëllim, përcaktimi i një kuadri bashkëpunimi midis bankave qendrore dhe/ose autoriteteve të tjera – si në nivelin kombëtar ashtu edhe në atë ndërkombëtar – mund të jetë i dobishëm. Marrëveshjet e bashkëpunimit mund të marrin forma të ndryshme si p.sh nënshkrimi i Marrëveshjes së Mirëkuptimit (MM) ose marrëveshjeve *ad hoc*. Gjithashtu, shtrirja e tyre mund të shkojë nga një dispozitë e thjeshtë informacioni deri në një përfshirje aktive në aktivitetet mbikëqyrëse. Detajet e bashkëpunimit (p.sh., çështjet e konfidencialitetit), duhen dakordësuar sipas rrethanave specifike.

Kundrejt këtij sfondi, shkëmbimi i informacionit ndërmjet autoritetit të ngarkuar me funksionin e mbikëqyrjes së sistemeve të pagesave (*oversight*) dhe autoritetit përgjegjës për rregullimin dhe mbikëqyrjen e tregut financiar është i rëndësishëm për të siguruar saktësinë dhe qëndrueshmërinë e sistemeve shqiptare të pagesave dhe shlyerjes.

Bashkëpunimi ndërinstitucional është përcaktuar në nenin 3 të Ligjit për sistemin e pagesave dhe më konkretisht si vijon: "*Banka e Shqipërisë, në kryerjen e detyrave të përcaktuara në këtë ligj, mund të bashkëpunojë me ndonjë autoritet vendas dhe/ose të huaj për të shkëmbyer informacion, të koordinojë aktivitetet ose marrëveshje të tjera bashkëpunimi nëse gjykohet e nevojshme*".

Për të përmbushur përgjegjësitë e saj ligjore, Banka e Shqipërisë:

- a) *në nivel të brendshëm*, siguron koordinimin e aktiviteteve të njëjësive të saj të brendshme të cilat veprojnë në fushën e sistemeve të pagesave, të mbikëqyrjes bankare dhe të teknologjisë së informacionit, duke kontribuar kështu në strategjinë e përgjithshme të reduktimit të rreziqeve në sistemin financiar shqiptar;
- b) *në nivel kombëtar*, nënshkruan marrëveshje dypalëshe me institucione me të cilat bashkëvepron për realizimin e mbikëqyrjes së infrastrukturave të tregut financiar si për shembull me Autoritetin e Mbikëqyrjes Financiare.
- c) *Në nivel ndërkombëtar*, nënshkruan memorandume mirëkuptimi (MM), të cilat përcaktojnë procedurat dhe parimet për bashkëpunim rregullativ në fushën e mbikëqyrjes së sistemeve të pagesave.

Shtojca 1- Dokumentet kryesore të referencës për kryerjen e mbikëqyrjes në elemente të rëndësishme të Sistemeve të Pagesave dhe të Shlyerjes

Sistemet e pagesave (SP)	Instrumentet dhe Shërbimet e Pagesave (IP)	Sistemet e Shlyerjes së Titujve dhe Kundërpartitë Qendrore	Bankat korrespondente dhe kujdestare	Ofrues shërbimesh si palë e tretë
Parimet dhe standardet e Bashkimit Evropian				
<p>1. Rregullorja e Bankës Qendrore Evropiane (BE) nr. 795/2014 3 qershor 2014 “Kërkesën e Mbikëqyrjes së Sistemeve me Rëndësi Sistematike .</p> <p>2. Struktura Rishikuar e mbikëqyrjes për sistemet me vlerë të vogël (BQE, shkurt 2016)</p> <p>3. Kuadri i politikës së mbikëqyrjes për Eurosistemin (BQE 2016)</p>	<p>-1. Përfaqja e harmonizuar për mbikëqyrjen e instrumenteve të pagesave , BQE , shkurt 2009</p> <p>-Skemat e pagesave me karta:</p> <p>1. Struktura e Mbikëqyrjes për skemat e pagesave me karta – Standardet, BQE, janar 2008.</p> <p>2. Manuali për vlerësimin e skemave të pagesave me karta, BQE, shkurt 2015</p> <p>Skemat e Transfertave të kreditit dhe debitimeve direkte .</p> <p>1. Struktura e Mbikëqyrjes për skemat e debitimeve direkte, BQE , tetor 2010</p> <p>-Struktura e Mbikëqyrjes për skemat e transfertave të kreditit, BQE , tetor 2010</p> <p>2. Manuali për vlerësimin e skemave të transfertave të kreditit krahasuar me</p>	<p>1. Parimet CPSS-IOSCO për infrastrukturën e tregut financiar (Prill 2012).</p> <p>2. Kuadri i politikës së mbikëqyrjes për Eurosistemin (BQE 2016)</p>	<p>1 Kuadri i politikës së mbikëqyrjes për Eurosistemin (BQE 2016)</p>	<p>1. Parimet për Infrastrukturën e tregut financiar (BIS 2012)</p> <p>2. Kuadri i politikës së mbikëqyrjes për Eurosistemin (BQE 2016)</p>

	<p>standardet e mbikëqyrjes, BQE, nëntor 2014</p> <p>3. Manuali për vlerësimin e skemave të debitimeve direkte, krahasuar me standardet e Mbikëqyrjes, BQE, nëntor 2014,</p> <p>Paraja elektronike</p> <p>1. Raporti BQE për pagesat elektronike, gusht 1998.</p> <p>2. Objektivat për sistemet e sigurisë së pagesave elektronike, gusht 1998</p>			
Baza ligjore dhe rregullative e Bankës së Shqipërisë				
<p>1. Ligji nr. 133/2013, datë 29.04.2013 “Për sistemin e pagesave”</p> <p>2. Ligji nr. 8269, datë 23.12.1997 “Për Bankën e Shqipërisë”, i ndryshuar</p> <p>3. Ligji nr. 9662, datë 18.12.2006 “Për bankat në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar</p> <p>4. Rregullorja nr. 148, datë 05.11.1998 “Për sistemin dhe instrumentet e pagesave”</p> <p>5. Rregullorja nr. 53, datë 26.09.2007 “Për funksionimin e sistemit të pagesave ndërbankare me vlerë të madhe - AIPS”, e ndryshuar</p> <p>6. Rregullorja nr. 55, datë</p>	<p>1. Ligji nr 133/2013, datë 29.04.2013 “Për sistemin e pagesave”</p> <p>2. Rregullorja nr. 148, datë 05.11.1998 “Për sistemin dhe instrumentet e pagesave”</p> <p>3. Rregullorja nr. 11, datë 06.02.2008 “Për instrumentet e pagesave elektronike”, e ndryshuar</p> <p>4. Ligji nr. 3702, datë 08.07.1963, “Për çeqet”, i ndryshuar</p> <p>5. Urdhri nr. prot. 44, datë 09.01.2014- Për miratimin e metodologjisë “Për raportimin e instrumenteve të pagesave”</p> <p>6. Rregullorja nr. 28, datë,</p>	<p>1. Ligji nr 133/2013, datë 29.04.2013 “Për sistemin e pagesave”</p> <p>2. Ligji nr. 9879, datë 21.02.2008 “Për titujt”.</p> <p>4. Rregullorja nr. 83, datë 15.11.2006 “Mbi organizimin e kleringut të çeqeve në lekë në Bankën e Shqipërisë”</p>	<p>1. Ligji nr 133/2013, datë 29.04.2013 “Për sistemin e pagesave”</p> <p>2. Ligji nr. 8269, datë 23.12.1997 “Për bankën e Shqipërisë”, i ndryshuar</p>	<p>1. Ligji nr. 133/2013, datë 29.04.2013 “Për sistemin e pagesave”</p> <p>2. Rregullore nr. 82/2015, datë 04.11.2015 "Për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e operatorëve të sistemeve të pagesave dhe shtëpive të klerimit të pagesave"</p>

<p>15.10.2007 “Për funksionimin e sistemit të klerimit të pagesave me vlerë të vogël - AECH”, e ndryshuar</p> <p>7. Rregullorja nr. 82/2015, datë 04.11.2015 “Për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e operatorëve të sistemeve të pagesave dhe shtëpive të klerimit të pagesave”;</p> <p>8. Manuali “Për mbikëqyrjen e sistemeve të pagesave të operuara nga Banka e Shqipërisë” i miratuar me urdhër të Zëvendësguvernatorit të Parë nr. 2078, datë 26.04.2017</p>	<p>30.03.2005 “Për mbikëqyrjen e transaksioneve bankare në rrugë elektronike”</p> <p>7. Rregullorja nr 42, datë 26.06.2013 ”Për rregullimin, licencimin dhe mbikëqyrjen e skemave kombëtare të pagesave me kartë”, e ndryshuar;</p>			
---	--	--	--	--

Shtojca 2 – Parimet për Infrastrukturat e Tregut Financiar (ITF) BIS 2012

Parimi 1: Baza ligjore

Një ITF duhet të ketë një bazë ligjore të shëndoshë, të qartë, transparente dhe detyruese, për çdo aspekt të veprimtarisë së tij, në të gjitha juridiksionet përkatëse (ku ITF ka lidhje).

Parimi 2: Qeverisja

Një ITF duhet të ketë rregulla qeverisjeje, të qarta dhe transparente, të cilat nxisin sigurinë dhe efikasitetin e ITF-së, si dhe të mbështesin stabilitetin e sistemit financiar në përgjithësi dhe interesin publik dhe të palëve të interesuara në veçanti.

Parimi 3: Struktura për administrimin e plotë të rreziqeve

Një ITF duhet të ketë një strukturë të qëndrueshme të administrimit të rrezikut me qëllim administrimin e plotë të rreziqeve ligjore, të kreditit, të likuiditetit, rrezikut operacional dhe rreziqeve të tjera.

Parimi 4: Rreziku i kreditit

Një ITF duhet të masë, monitorojë dhe administrojë në mënyrë efektive rrezikun e kreditit të gjeneruar nga pjesëmarrësit dhe nga vetë ITF-ja në procesin e pagesave, klerimit dhe të shlyerjes. Në këtë kuadër, një ITF duhet të ketë burime të mjaftueshme financiare, në mënyrë që të mbulojë plotësisht dhe me një shkallë të lartë besimi, ekspozimin e kreditit për çdo pjesëmarrës. Për më shumë, Kundërpartitë Qendrore të cilat janë përfshirë në aktivitete me profil rreziku më kompleks ose që janë me rëndësi sistemike në shumë juridiksione, duhet të mbajnë burime financiare shtesë, në mënyrë që të mbulojnë një gamë të gjerë të skenarëve të mundshme të rrezikut. Këto skenarë duhet të përfshijnë, por jo të kufizohen në mosshlyerjen e dy pjesëmarrësve dhe filialeve të tyre, supozim ky i cili mund të shkaktojë në terma të agreguar, ekspozimin e kreditit më të madh në kushtet ekstreme, por të mundshme, të tregut.

Parimi 5: Kolaterali

Një ITF, e cila kërkon kolateral për administrimin e rrezikut të kreditit të tij apo atë të pjesëmarrësve të tij, duhet të pranojë kolateral me rrezik të ulët krediti, likuiditeti dhe të tregut. Një ITF duhet gjithashtu të vendosë dhe të zbatojë ulje çmimi (*hair cut*) dhe kufij përqendrimi konservativë e të përshtatshëm.

Parimi 6: Marzhi

Një kundërparti qendrore duhet të mbulojë ekspozimin e kreditit të tij ndaj pjesëmarrësve për të gjitha produktet, nëpërmjet një sistemi efektiv të marzhit, i cili bazohet në parimet e administrimit të rrezikut (*risk based*) dhe i cili rishikohet rregullisht.

Parimi 7: Rreziku i likuiditetit

Një ITF duhet të masë, monitorojë dhe administrojë në mënyrë efektive rrezikun e tij të likuiditetit. Kështu, një ITF duhet të disponojë burime likuide të mjaftueshme, në të gjithë monedhat e përdorura, me qëllim shlyerjen e detyrimeve të pagesave brenda afateve të caktuar (dhe me një shkallë të lartë besimi. Këto burime likuide duhet të jenë të mjaftueshme për të përmbushur nevojat edhe në kushtet e një game të gjerë të skenarëve të rrezikut, të cilat duhet të përfshijnë, por jo të kufizohen në mosshlyerjen e një pjesëmarrësi dhe filialeve të tij, çka do të gjeneronte detyrimet më të larta për likuiditet, në terma të agreguar për ITF-në, në kushtet ekstreme por të mundshme të tregut.

Parimi 8: Finaliteti i shlyerjes

Një ITF duhet të garantojë shlyerje finale të qartë dhe të sigurt, të paktën deri në fund të datë valutës. Atëherë kur është e nevojshme ose e zbatueshme, një ITF duhet të sigurojë shlyerje finale brenda ditës ose në kohë reale.

Parimi 9: Shlyerja e Parave

Një ITF duhet të kryejë shlyerjen e parave në llogaritë e bankës qendrore (*central bank money*), atëherë kur është praktike dhe e mundshme. Në qoftë se, shlyerja nëpërmjet llogarive të bankës qendrore nuk është praktikisht e mundshme, ITF-ja duhet të minimizojë dhe të kontrollojë në mënyrë rigorozë rrezikun e kreditit dhe likuiditetit, të cilat rrjedhin nga përdorimi i llogarive të bankave tregtare për shlyerje.

Parimi 10: Dërgesat fizike

Një ITF duhet të përcaktojë qartë detyrimet e saj në lidhje me dërgesat e instrumenteve fizike apo mallrave, si dhe të identifikojë, monitorojë dhe administrojë rreziqe të cilat lidhen me dërgesa të tilla fizike.

Parimi 11: Depozitar Qendror i Titujve (*Central Securities Depositories*)

Një DQT duhet të ketë rregulla dhe procedura të përshtatshme për të garantuar integritet në lidhje me çështjet e sigurisë si dhe minimizimin dhe administrimin të rreziqeve, të cilat lidhen me sigurimin dhe transferimin e titujve. Një DQVL duhet të mbajë titujt në formë të bllokuar/ ngurtësuar dhe të dematerializuar për transferimin e tyre nëpërmjet procedurës *book-entry*.

Parimi 12: Sistemet e shlyerjes për vlera të këmbëra (*Exchange-of-value settlement systems*)

Një ITF që shlyen transaksione të cilat përfshijnë shlyerjen e dy detyrimeve të ndërlidhura (si për shembull, transaksionet me tituj ose të këmbimeve valutore), duhet të eliminojnë rrezikun parësor, duke kushtëzuar shlyerjen përfundimtare të një detyrimi me

shlyerjen përfundimtare të detyrimit tjetër.

Parimi 13: Rregullat dhe procedurat për mosshlyerjen nga ana e një pjesëmarrësi

Një ITF duhet të ketë rregulla dhe procedura efikase dhe të përcaktuara qartë për administrimin e mosshlyerjes nga ana e një pjesëmarrësi, të cilat garantojnë se ITF-ja mund të ndërmarrë në kohë veprime me qëllim që të kontrollojë situata humbjeje dhe të presioneve të likuiditetit, si dhe të vazhdojë në përmbushjen e detyrimeve të saj.

Parimi 14: Ndarja dhe transferueshmëria

Një Kundërparti Qendrore duhet të ketë rregulla dhe procedura të cilat bëjnë të mundur ndarjen dhe transferueshmërinë e pozicioneve të klientëve të një pjesëmarrësi dhe ofrimin e kolateralit tek Kundërpartia Qendrore në lidhje me këtë pozicion.

Parimi 15: Rreziku i përgjithshëm i biznesit

Një ITF duhet të identifikojë, monitorojë dhe administrojë rrezikun e përgjithshëm të biznesit dhe të mbajë aktive likuide neto të mjaftueshme, të krijuar nga kapitali aksioner, për të mbuluar humbjet e mundshme të biznesit me qëllim garantimin e vijueshmërisë së operimit dhe të ofrimit të shërbimeve edhe në raste kur këto humbje materializohen. Për më tepër, aktivet likuide neto duhet që të jenë të mjaftueshme në çdo kohë, në mënyrë që të sigurohet një rikuperim ose një procedurë e rregullt *wind-down* e operacioneve dhe shërbimeve kritike.

Parimi 16: Rreziku i kujdestarisë dhe investimit

Një ITF duhet të ruajë aktivet e saj dhe të minimizojë rrezikun e humbjes apo vonesave lidhur me këto aktive, duke përfshirë dhe aktivet e pjesëmarrësve të tij. Një ITF duhet të bëjë investime në instrumente me rrezik minimal të kreditit, tregut dhe të likuiditetit.

Parimi 17: Rreziku operacional

Një ITF duhet të identifikojë të gjitha burimet e mundshme të rrezikut operacional, të brendshme dhe të jashtme, si dhe të minimizojë ndikimin e tyre nëpërmjet zhvillimit të sistemeve, politikave, procedurave dhe kontrolleve të përshtatshme për këtë qëllim. Sistemet duhet të garantojnë një nivel të lartë të sigurisë dhe të qëndrueshmërisë operationale, si dhe të kenë kapacitet të mjaftueshëm. Administrimi i vijueshmërisë së biznesit duhet të ketë si objektivi rikuperimin e operacioneve dhe përmbushjen e detyrimeve të ITF-së edhe në rastet e një shkapëputjeje në shkallë të gjerë ose të madhe.

Parimi 18: Pranimi dhe kërkesat për pjesëmarrje

Një ITF duhet të ketë kritere objektive, të bazuara në përjasjen e administrimit të rrezikut, dhe publike për pjesëmarrje në të, dhe të cilat krijojnë një proces pranimi të drejtë dhe të hapur për palët e interesuara.

Parimi 19: Marrëveshjet për pjesëmarrje disa nivelesh (*Tiered participation arrangements*)

Një ITF duhet që, deri në kufirin e lejueshëm, të identifikojë, kuptojë dhe administrojë rreziqet e krijuara nga marrëveshjet për pjesëmarrje në disa nivele.

Parimi 20: Ndërlidhjet e ITF-së

Një ITF e cila krijon një ndërlidhje me një ose më shumë ITF, duhet të identifikojë, monitorojë dhe administrojë rreziqet e lidhura me to (ndërlidhjen).

Parimi 21: Efikasiteti dhe dobishmëria

Një ITF duhet të jetë efikase dhe e dobishme në përmbushjen e kërkesave të pjesëmarrësve të saj dhe të tregut ku ajo operon.

Parimi 22: Procedurat dhe standardet e komunikimit

Një ITF duhet të përdorë, ose minimalisht të përshtasë procedurat dhe standardet përkatëse të komunikimit, të pranuar në nivel ndërkombëtar, në mënyrë që të mbështesë efikasitetin e procesit të pagesës, klerimit, shlyerjes dhe regjistrimit.

Parimi 23: Shpallja/publikimi i rregullave dhe procedurave kyçe

Një ITF duhet të ketë rregulla dhe procedura të qarta dhe të plota, dhe duhet t'i sigurojë pjesëmarrësve informacion të mjaftueshëm për të mundësuar njohjen sa më të mirë dhe të saktë të rreziqeve, komisioneve si dhe kostove të tjera që mbart pjesëmarrja e tyre në ITF. Të gjitha rregullat dhe procedurat kyçe përkatëse duhet të jenë publike.

Parimi 24: Paraqitja e të dhënave të tregut

Një nga depot e tregimit (*trade repository*) (DT) duhet të sigurojë në kohë të dhëna të sakta për autoritetet përkatëse dhe publikun, në përputhje me nevojat e tyre përkatëse.

Shtojca 3. Matrica e aplikueshmërisë së parimeve në tipologji të ndryshme të infrastrukturës së tregjeve financiare

Parimi	SP*	DOT*	SST*	KPO*	DT*
1. Baza ligjore	✓	✓	✓	✓	✓
2. Qeverisja	✓	✓	✓	✓	✓
3. Struktura për administrimin e plotë të rreziqeve	✓	✓	✓	✓	✓
4. Rreziku i kreditit	✓		✓	✓	
5. Kolaterali	✓		✓	✓	
6. Marzhi				✓	
7. Rreziku i likuiditetit	✓		✓	✓	
8. Finaliteti i shlyerjes	✓		✓	✓	
9. Shlyerja e parave	✓		✓	✓	
10. Dërgesat fizike		✓	✓	✓	
11. Depozitar qendror i titujve		✓			
12. Sistemet e shlyerjes për vlera të këmbjera	✓		✓	✓	
13. Rregullat dhe procedurat për mos-shlyerjen nga ana e një pjesëmarrësi	✓	✓	✓	✓	
14. Ndarja dhe transferueshmëria				✓	
15. Rreziku i përgjithshëm i biznesit	✓	✓	✓	✓	✓
16. Rreziku i kujdestarisë dhe investimit	✓	✓	✓	✓	
17. Rreziku operacional	✓	✓	✓	✓	✓
18. Pranimi dhe kërkesat për pjesëmarrje	✓	✓	✓	✓	✓
19. Marrëveshjet për pjesëmarrje disa nivelesh	✓	✓	✓	✓	✓
20. Ndërlidhjet e ITF-së		✓	✓	✓	✓
21. Efikasiteti dhe dobishmëria	✓	✓	✓	✓	✓
22. Procedurat dhe standardet e komunikimit	✓	✓	✓	✓	✓
23. Shpallja/ publikimi i rregullave dhe procedurave kyçe	✓	✓	✓	✓	✓
24. Paraqitja e të dhënave të tregut					✓

Burimi: CPSS-IOSCO – Parimet për infrastrukturën e tregjeve financiare – Prill 2012

*SP-Sistem Pagesash
DQT-Depozitar Qendror i Titujve
SST-Sistem i Shlyerjeve të Titujve
KPQ- Kundërparti Qendrore
DT- Depo Tregtimi

Shtojca 4. Matrica e aplikueshmërisë së parimeve sipas klasifikimit të sistemeve

Parimi Numri i parimeve të aplikueshme	SIRPS (17)	PIRPS (12)	ORPS(9)
Rregullorja e Bashkimit Evropian “ Mbi kërkesat e mbikëqyrjes së sistemeve me rëndësi sistemike	✓		
<u>1</u> .Baza ligjore		✓	✓
<u>2</u> . Qeverisja		✓	✓
<u>3</u> . Struktura për administrimin e plotë të rreziqeve		✓	✓
<u>4</u> . Rreziku i kreditit			
<u>5</u> . Kolaterali			
<u>7</u> . Rreziku i likuiditetit			
<u>8</u> . Finaliteti i shlyerjes		✓	✓
<u>9</u> . Shlyerja e parave		✓	
<u>13</u> . Rregullat dhe procedurat për mos-shlyerjen nga ana e një pjesëmarrësi		✓	✓
<u>15</u> . Rreziku i përgjithshëm i biznesit		✓	
<u>16</u> . Rreziku i kujdestarisë dhe investimit			
<u>17</u> . Rreziku operacional		✓	✓
<u>18</u> . Pranimi dhe kërkesat për pjesëmarrje		✓	✓
<u>19</u> . Marrëveshjet për pjesëmarrje disa nivelesh			
<u>21</u> . Efikasiteti dhe dobishmëria		✓	✓
<u>22</u> . Procedurat dhe standardet e komunikimit		✓	
<u>23</u> . Shpallja/publikimi i rregullave dhe procedurave kyçe		✓	✓